

Problems of Grammatical Homonymy: The Verb

Starting from the idea that linguists have extended the homonymy to other levels of the language, apart from the lexical one, and defined it as an association of some identically pronounced complexes with different meanings, the objective of the current paper is to take into consideration some problems regarding homonymy in Romanian with special reference to the verb – a complex and interesting part of speech – that have attracted the specialist's attention. We will have in view both the general homonymies (that characterise all the verbs) and the specific homonymies (that occur only with certain verbs and are also used in classifying them). As is the case in other languages, when conjugating, homonymies appear within the same mood and tense, but also between different moods and tenses. The most frequent ones can be found in the case of personal moods (especially – the indicative – the synthetical forms and the compound ones); the cases we have in view are closely related to the groups of verbs (including the irregular ones). Generally speaking, though, the diverse endings, the great variety of mobile affixes and the systematic character of homonymies allow the correct use of verbal forms. Although it remains a grammatical issue, morphological homonymy must be studied in relation with semantics or phonetics as it represents a special case of interdependence between language compartments.

Keywords: *morphology; verb; conjugation; homonymy; grammar*

În limba română, verbul prezintă un sistem bogat de omonimii: în ciuda unei flexiuni diversificate, nu lipsesc nici aici cazurile de sincretism (Felecan 2001: 4-5). Unele caracterizează toate verbele limbii române, sunt generale (de pildă, conjunctiv prezent, persoana a III-a singular = conjunctiv prezent, persoana a III-a plural: *(el) să cânte – (ei) să cânte*). Altele, dimpotrivă, apar numai la anumite verbe, fiind omonimii specifice, ceea ce a permis utilizarea lor în clasificarea flexionară a verbelor. Sigur că, din motive care țin de intențiile vorbitorului, formele flexionare verbale pot primi valori discursive, prin care se produce, de fapt, neutralizarea opozițiilor de persoană și de număr (GALR I 2005: 478-480).

În conjugare, apar omonimii atât în interiorul aceluiași mod și timp, cât și între diferite moduri și timpuri. La indicativ, asemenea situații sunt numeroase; vom semnală câteva. Astfel, persoana a III-a plural a indicativului prezent, la verbele de conjugarea I (cu infinitivul în *-a*), are aceeași formă cu persoana a III-a singular și cu imperativul, persoana a II-a singular: *(el) cântă – (ei) cântă – cântă (tu)!*; *(el) lucrează – (ei) lucrează – lucrează (tu)!*. Identitatea este prezentă inclusiv la verbele cu radical vocalic: *(el) apropie – (ei) apropie – apropie (tu)!*; *(el) înjunghie – (ei) înjunghie – înjunghie (tu)!*, dar și la cele cu infinitivul în *-î* și sufixul *-φ*: *(el) coboară – (ei) coboară – coboară (tu)!*, precum și la unele verbe cu infinitivul în *-i*: *(el) acoperă – (ei) acoperă – acoperă (tu)!*; *(el) îndoiaie – (ei) îndoiaie – îndoiaie (tu)!*. Omonimia dintre persoana a III-a singular a indicativului prezent și persoana a II-a singular a imperativului apare și la alte conjugări, fără a fi o caracteristică generală: *(el) culege – culege (tu)!*; *(el) pune – pune (tu)!*; *(el) scoate – scoate (tu)!*; *(el) strânge – strânge (tu)!*; *(el) împarte – împarte (tu)!*; *(el) înghite – înghite (tu)!*; *(el) iubește – iubește (tu)!* etc.

Verbe neregulate precum *a da*, *a sta* și verbele de conjugările a II-a, a III-a și a IV-a (cu infinitivul în *-ea*, *-e*, *-i*, dar și în *-î*, cu sufix pozitiv) au forma de persoana a III-a plural identică cu cea de persoana I singular: *(eu) dau – (ei) dau*; *(eu) stau – (ei) stau*; *(eu) apar – (ei) apar*; *(eu) văd – (ei) văd*; *(eu) fac – (ei) fac*; *(eu) merg – (ei) merg*; *(eu) scriu – (ei) scriu*¹; *(eu) știu – (ei)*

¹ În flexiunea verbului *a scrie*, remarcăm desinența proprie [-*ă*] de persoana I singular, indicativ prezent = persoana

*știu; (eu) aud – (ei) aud*¹; *(eu) ies – (ei) ies; (eu) vin – (ei) vin; (eu) povestesc – (ei) povestesc; (eu) hotărâsc – (ei) hotărâsc* etc.

La aceste omonimii comune, generale, se adaugă omonimia dintre singularul și pluralul persoanei a III-a a indicativului prezent, care apare (ca urmare a unei condiționări fonetice) și la verbe de conjugarea a IV-a cu infinitivul în *-i* și radical vocalic, de tipul *a atribui, a contribui, a îngădui, a sui*: *(el / ei) atribuie, (el / ei) contribuie* ș.a.m.d. La aceste verbe cu tema prezentului în *-i*-semivocalic, precum și la cele de conjugarea I cu aceeași caracteristică, forma de persoana I singular este omonimă cu cea de persoana a II-a singular, la indicativul prezent: *(eu) atribui – (tu) atribui; (eu) contribui – (tu) contribui*, dar și *(eu) descui – (tu) descui; (eu) tai – (tu) tai; (eu) sperii – (tu) sperii* (cf. și *(eu) continui – (tu) continui*), sarcina dezambiguizării transferându-se de la contextul verbal la cel situațional, mai larg (*Merg zilnic pe jos, sui câteva zeci de trepte.*).

După cum se observă, în paradigma indicativului prezent nu sunt afectate de acest fenomen formele pentru persoanele I și a II-a plural, care au desinențele *-m* și, respectiv, *-ți*.

La conjugările I și a II-a, infinitivul este omonim cu indicativul imperfect, persoana a III-a singular: *(a) aduna – (el) aduna; (a) cădea – (el) cădea* etc.; la conjugarea a III-a, infinitivul are aceeași formă cu indicativul prezent, persoana a III-a singular: *(a) (duce) – (el) duce; (a) rupe – (el) rupe* etc., iar la conjugarea a IV-a, forma de infinitiv e identică cu cea de indicativ perfect simplu, persoana a III-a singular: *(a) fugi – (el) fugi; (a) hotărî – (el) hotărî* etc.

Întrucât *-m* este, la toate conjugările, desinența persoanei I singular și plural a imperfectului, orice verb românesc prezintă omonimia acestor forme: *(eu / noi) adunam; (eu / noi) tăceam; (eu / noi) mergeam; (eu / noi) fugeam* etc. Același tip de omonimie se regăsește la perfectul compus: *(eu / noi) am lucrat; (eu / noi) am văzut; (eu / noi) am făcut; (eu / noi) am citit* etc.

Indicativul viitor conține un afix mobil comun pentru toate verbele, asociat unei secvențe de morfeme omonime cu infinitivul (*voi cânta, vei cânta* etc.). Paralel cu acestea, se întrebuițează și forme de viitor caracterizate prin prezența unei secvențe omonime cu conjunctivul prezent, precedată de elementul mobil invariabil *o*: *o să cânt, o să cânți, o să cânte* ș.a.m.d. În româna actuală, se observă tendința (greșită) de a înlocui pe *o* cu *or* la persoana a III-a plural: *(ei) or să lucreze, (ei) or să afle* etc. (în loc de *(ei) o să lucreze, (ei) o să afle* etc.). O altă serie de forme, extrem de utilizată, este cea alcătuită dintr-un afix mobil omonim cu paradigma de indicativ prezent a verbului *a avea* și o secvență omonimă cu conjunctivul prezent (*am să lucrez, ai să lucrezi, are să lucreze* etc.). În felul acesta, categoriile de persoană și de număr – exprimate, în cazul celorlalte forme, numai prin secvența fonică omonimă cu conjunctivul – sunt marcate, la această persoană, și prin elementul mobil (GALR I 2005: 439-441).

În ceea ce privește formele verbale sintetice, se remarcă existența unor serii de omonimii între forme ale indicativului prezent și cele ale altor moduri. Astfel, o situație specială o are imperativul afirmativ, a cărui paradigmă se reduce la două forme (pentru persoana a II-a, singular și plural) și care prezintă, de regulă, omonimie (parțială sau totală, condiționată morfologic și, în anumite cazuri, sintactic) cu indicativul prezent (LRC. FFM 1985: 190-191). Diferențele apar la nivelul componentului suprasedgmental caracteristic pentru structura morfematică a imperativului (accentul frastic, conturul intonațional) și al componentului segmental (desinențele identice fiind repartizate diferit).

Forma de persoana a II-a plural a imperativului afirmativ și negativ este totdeauna omonimă cu cea de indicativ prezent, aceeași persoană; radicalului verbal îi sunt asociate sufixul și desinența (*-ți*): *(nu) cântați (voi)! – (voi) cântați; (nu) începeți (voi)! – (voi) începeți; (nu) povestiți (voi)! – (voi) povestiți; (nu) coborâți (voi)! – (voi) coborâți* etc. Forma de persoana a II-a singular poate fi omonimă cu aceeași persoană a indicativului prezent, dar multe verbe

a III-a plural, indicativ prezent (*(eu) scriu – (ei) scriu*) și omonimia suplimentară dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular, conjunctiv prezent (*(el) scrie – (el) să scrie*), ceea ce se poate explica fonetic prin finala vocalică a radicalului.

¹ Cf. formele iotacizate de tipul *(eu) auz – (ei) aud, (eu) văz – (ei) văd*, unde identitatea formală nu există.

realizează omonimia cu persoana a III-a singular (vezi și *supra*). Identitatea cu una dintre cele două forme ale indicativului prezent este impusă de factori morfologici și sintactici.

Omonimia cu persoana a III-a singular a indicativului prezent este condiționată morfologic și apare la următoarele clase de verbe:

- la cele cu infinitivul în *-a* și în *-î*, indiferent de realizările sufixului de prezent: *joacă (tu)! – (el / ea) joacă; lucrează (tu)! – (el / ea) lucrează; doboară (tu)! – (el / ea) doboară; pârăște (tu)! – (el / ea) pârăște* etc.;

- la cele cu infinitivul în *-i* și cu sufix realizat pozitiv la toate formele prezentului: *pornește (tu)! – (el / ea) pornește; povestește (tu)! – (el / ea) povestește* etc.;

- la cele cu infinitivul în *-i*, cu sufixul de prezent *-φ* și cu radicalul în finală vocalică: *suie (tu)! – (el / ea) suie*.

Aceeași omonimie este prezentă și la verbele neregulate *a da* și *a lua*: *dă (tu)! – (el / ea) dă; ia (tu)! – (el / ea) ia*, pe când, în cazul lui *a sta*, forma de imperativ afirmativ este identică cu cea de indicativ prezent, persoana a II-a singular: *stai (tu)! – (tu) stai*, ca și *cazi (tu)! – (tu) cazii; taci (tu)! – (tu) taci; sari (tu)! – (tu) sari*. În ceea ce privește formele de imperativ afirmativ singular, repartizarea omonimiilor este condiționată atât morfologic, cât și sintactic în cazul verbelor cu infinitivul în *-i* și cu sufixul de prezent *-φ*, al verbelor în *-ea* și în *-e*. Verbele intransitive prezintă omonimia dintre imperativul afirmativ, persoana a II-a singular, și indicativul prezent, persoana a II-a singular: *dispari (tu)! – (tu) dispari; rămâi (tu)! – (tu) rămâi; șezi (tu)! – (tu) șezi; mergi (tu)! – (tu) mergi; râzi (tu)! – (tu) râzi; fugi (tu)! – (tu) fugi; ieși (tu)! – (tu) ieși; sari (tu)! – (tu) sari*. Verbele tranzitive prezintă omonimia dintre imperativ, persoana a II-a singular, și indicativul prezent, persoana a III-a singular: *alege (tu)! – (el / ea) alege; culege (tu)! – (el / ea) culege; spune (tu)! – (el / ea) spune; înhite (tu)! – (el / ea) înhite* etc. Excepție fac verbele *a auzi* și *a vedea*, care, deși tranzitive, prezintă la imperativ formele *auzi (tu)! – (tu) auzi* și, respectiv, *vezi (tu)! – (tu) vezi*.

Formele de imperativ afirmativ ale verbului neregulat *a fi* sunt parțial omonime cu cele de conjunctiv prezent: *Fii (bun)! – Să fii (bun)!; Fiți (cuminți)! – Să fiți (cuminți)!*.

Formele de imperativ negativ, persoana a II-a singular, sunt omonime cu cele de infinitiv, cărora li se asociază adverbul-morfem al negației: *nu intra (tu)! – (a) intra; nu avansa (tu)! – (a) avansa; nu coborî (tu)! – (a) coborî; nu îngădui (tu)! – (a) îngădui; nu veni (tu)! – (a) veni; nu tăgădui (tu)! – (a) tăgădui; nu zăvorî (tu)! – (a) zăvorî; nu începe (tu)! – (a) începe; nu șterge (tu)! – (a) șterge; nu sparge (tu)! – (a) sparge* etc. Regional, dar și în aspectul familiar al limbii române, se observă o tendință de uniformizare a paradigmei imperativului verbelor *a se duce*, *a face* și *a zice*, întrebunțate de mulți vorbitori în structuri în care negația însoțește forma afirmativă: *Nu te du acolo!, Nu fă așa ceva!, Nu zi asta!, Nu fii supărat!*, în loc de (sau alături de) formele literare *nu (te) duce!, nu face!, nu zice!, nu fi!*, care satisfac norma conform căreia imperativul negativ este identic cu infinitivul.

Extinderea la imperativul negativ a formelor de imperativ afirmativ se datorează, probabil, acțiunii de regularizare a celorlalte moduri, pentru care paralelismul perfect afirmativ = negativ este general. Această tendință nu afectează decât verbele menționate, adică singurele, în afară de *a veni*, în a căror paradigmă persoana a II-a singular a imperativului afirmativ nu este omonimă cu niciuna (a II-a sau a III-a) dintre cele ale indicativului prezent: *du, fă, zi* (ca și *vino*) au o structură morfologică aberantă. Apariția formelor incorecte este motivată și de anumite particularități flexionare ale verbelor în *-e*, unde se încadrează și *a se duce*, *a face*, *a zice*: numai în paradigma verbelor precum *a arde*, *a bate*, *a începe*, *a rupe*, *a trece* etc., forma de persoana a II-a singular a imperativului afirmativ, omonimă cu infinitivul, este identică cu cea de imperativ negativ la aceeași persoană și număr: *arde(-le)! – nu (le) arde!; bate(-l)! – nu(-l) bate!; începe! – nu începe!; rupe(-o)! – nu (o) rupe!; trece(-l)! – nu(-l) trece!* etc., de unde, pe baza acestui model, s-a ajuns la paralelismul menționat (GALR I 2005: 378-380 și 469; Guțu Romalo 1972: 112-113; Guțu Romalo 2005: 136-138).

Alteori, forme flexionare cu structură morfologică și valori diferite pot fi omonime: imperativul de tipul *dați, lăudați*, identic cu indicativul prezent, persoana a II-a plural, și cu imperfectul, la aceeași persoană, este format din *lăuda-* (rădăcină și sufix gramatical) + *-ți* (desinență) → *lăud-a-ți*, fiind omonim cu participiul masculin plural *lăudați*, alcătuit din *lăudat* + *-i* → *lăud-aț-i* (rădăcină + sufix gramatical + *-i*, fostă desinență).

Conjunctivul prezent are în componența sa elementul *să* și o secvență variabilă (purtătoare a radicalului verbal), identică cu indicativul prezent la toate persoanele, cu excepția persoanei a III-a singular și plural. Într-o situație specială sunt verbe cu infinitivul în *-i* (ca *a atribui, a contribui, a constitui, a înghesui, a sui*) sau în *-a* (cu tema în *-i*: *a apropia, a încheia, a încuia, a înjunghia, a speria, a tăia*), precum și verbul *a scrie*, toate având radical cu finală vocalică. Prin condiționare fonetică, la acest tip de verbe apare omonimia dintre persoana a III-a singular (uneori, și plural) a indicativului prezent și persoana a III-a, singular și plural, a conjunctivului prezent: (*el / ei*) *atribuie – (el / ei) să atribuie; (el / ei) contribuie – (el / ei) să contribuie; (el / ei) taie – (el / ei) să taie; (el) scrie – (el / ei) să scrie* etc. (GALR I 2005: 385 și 469). La conjunctivul prezent al tuturor verbelor (spre deosebire de indicativ), formele de persoana a III-a singular și plural sunt omonime: (*el / ei*) *să vină* ș.a.m.d., dar, datorită morfemului *să*, această omonimie nu creează dificultăți. La persoana a III-a, conjunctivul poate apărea, uneori, fără *să*, fiind suficiente desinențele specifice pentru a se evita omonimia cu indicativul (vezi formele: *treacă-meargă, bată-te, piară, fie, ducă-se* etc.). Spre deosebire de oricare alte forme cu afix liber, conjunctivul perfect este invariabil în limba literară ((*eu*) *să fi venit, (tu) să fi venit* ș.a.m.d.), iar dezambiguizarea se realizează contextual.

Condiționalul-optativ prezent este alcătuit din două componente: primul este un element mobil, marcă a informațiilor de persoană și de număr (*aș, ai, am, ați, ar*), cu omonimie între singularul și pluralul persoanei a III-a: (*el / ei*) *ar veni* (ceea ce se regăsește și la condiționalul-optativ perfect: (*el / ei*) *ar fi venit*), iar al doilea este o secvență fonetică omonimă cu infinitivul, purtătoare a radicalului verbal (de tipul *aș mânca*). La condiționalul-optativ perfect, al doilea constituent este un formant omonim cu infinitivul verbului *a fi*, iar al treilea e participiul invariabil (de pildă, *aș fi mâncat*).

Și prezumtivul prezent are o structură perifrastică: o secvență identică cu gerunziul, precedată de auxiliarul *a fi* în forma sa omonimă cu viitorul. La prezumtiv există și o variantă cu un grad de utilizare ridicat, de tipul *o spera, o face*, în întregime omonimă cu viitorul. Formele frecvent întrebuințate pentru exprimarea valorilor modale-temporale specifice paradigmei prezumtivului perfect sunt identice fie cu cele de viitor anterior, fie cu cele de condițional-optativ perfect, fie, mai rar, cu cele de conjunctiv perfect. Caracteristicile temporale facilitează identificarea prezumtivului în asemenea situații speciale, disocierea realizându-se în context. De pildă, în cazul formelor de prezent care au aceeași structură cu viitorul (*o pleca, or fi* etc.), semnificația ‘prezumtiv’ este confirmată de absența trăsăturii temporale [Posterioritate față de momentul enunțării]: *Or fi acolo câteva sute de persoane, dar tot nu reprezintă mare lucru*. Pentru identificarea prezumtivului perfect, se poate apela la analiza valorii temporale implicate (de exemplu, spre deosebire de prezumtiv, viitorul presupune ‘anterioritate față de actul enunțării’), la sinonimia seriilor de forme ale acestuia (deci, la substituția cu prezentul) sau se poate avea în vedere preponderența trăsăturii modale. Un criteriu sintactic îl reprezintă posibilitatea prezumtivului perfect de a apărea în propoziții independente, ca timp absolut, în opoziție cu celelalte, care sunt moduri și timpuri relative (GALR I 2005: 373-375 și 377-378; LRC. FFM 1985: 196; Hoarță Lăzărescu 1999: 184-185).

Am arătat cum sistemul de omonimii dintre diferite zone ale paradigmei verbale funcționează și în cazul formelor compuse. Ca și la cele sintetice, și la formele analitice se remarcă existența unor omonimii care afectează o anumită parte a flexiunii (vezi *supra*). În general însă, diversitatea desinențelor, varietatea afixelor mobile și caracterul sistematic al omonimiilor permit utilizarea neechivocă a formelor verbale respective.

Participiul și supinul prezintă omonimie (GALR I 2005: 510-511), având structura radical verbal + sufixul participiului. Morfologic, se pare că, în bună măsură, *de* s-a specializat, devenind o marcă pentru distingerea supinului atât de participiul omonim, cât și de infinitivul sinonim. Dată fiind prezența lui *de* și identitatea formală dintre supin și participiu, se ajunge la enunțuri omonime conținând un supin sau un adjectiv participial, după cum predicatul este verbal sau nominal (cu nume predicativ exprimat prin adjectiv): *De lipsit, au lipsit destui elevi. – De lipsit, este lipsit și are nevoie de bani.; De avut, are tot ce-i trebuie. – De avut, este avut ca și frații lui.; De rupt, haina și-a rupt-o de mult. – De rupt, este rupt și imposibil de reparat.*, unde, în primul enunț din fiecare pereche, există un supin, iar în al doilea – un adjectiv de proveniență participială (GALR I 2005: 522; Pană Dindelegan 2003: 154).

Cele două forme verbale nepersonale omonime au ca rezultat, prin conversiune, substantive omonime, dar participiul substantivizat trebuie deosebit de supinul substantivizat. Distincția este, în primul rând, semantică (și, numai secundar, și gramaticală): supinul substantivat este un postverbal abstract, denumind acțiunea, starea sau evenimentul, parafrazabil prin ‘faptul de a...’, în timp ce participiul substantivat este un postverbal nonabstract, denumind Agentul sau Pacientul, parafrazabil printr-o propoziție relativă: ‘cel care a făcut, a suferit o acțiune / stare’, ‘ceea ce rezultă dintr-o acțiune / stare’. De aici derivă și diferențele gramaticale: primele au trăsătura unui substantiv singular tantum (primind, numai excepțional, și după devieri semantice, formă de plural), iar celelalte – a unui substantiv numărabil. Să se compare: *spusele mele* (participiu substantivat: ‘cele ce au fost spuse / ceea ce a fost spus’) – *spusul pe dinafară* (supin substantivat: ‘faptul de a spune’); *El este alesul nostru.* (participiu substantivat: ‘cel care a fost ales’) – *alesul grâului de neghină* (supin substantivat: ‘faptul de a alege’); *un spital de arși* (participiu substantivat: ‘persoană care are / a suferit starea de arsură’) – *arsul mâncării de către gospodină* (supin substantivat: ‘faptul de a (se) arde’); vezi și *Învățăutul₁ pe dinafară* (supin substantivat) *este cu totul nerecomandabil; de aceea nu-l vei întâlni la învățații₂ autentici.* (participiu substantivat); *Rămașii₁ acasă* (participiu substantivat) *erau invidioși pe ceilalți, deși rămasul₂ acasă* (supin substantivat) *îi scutea de un efort suplimentar.* (GALR I 2005: 581; Pană Dindelegan 2003: 128-129).

În română, unde flexiunea verbală este extrem de bogată, caracterizându-se prin tipare flexionare repetabile, de mare regularitate, „este considerată *neregulată* [subl. aut.] orice formă verbală și orice paradigmă care se îndepărtează într-un grad mai mare sau mai mic de schemele curente și repetabile de flexiune.” (GALR I 2005: 562). Tipurile de neregularitate sunt diferite, după cum neregularitatea privește numai variația radicalului, numai variația flectivelor (sufixe și / sau desinențe), caracterul inedit și o repartitie neașteptată a omonimiilor sau are în vedere, simultan, mai multe aspecte dintre cele enumerate. Neregularitățile pot fi asociate și cu omonimii insolite ale formelor de conjugare, manifestându-se specific de la un verb la altul.

Subclasa *a preceda, a succeda*, caracterizată prin omonimia desinențială suplimentară dintre indicativul prezent, persoana a III-a singular, și conjunctivul prezent, persoana a III-a singular ((*el*) *precedă* – (*el*) *să preceadă*; (*el*) *succedă* – (*el*) *să succeadă*), poate fi considerată o neregularitate, dat fiind faptul că omonimia, deși normală în alte condiții fonetice ale radicalului (vezi *a tăia, a mângâia*), este excepțională în cazul celor două verbe. Pentru acestea, distincția indicativ vs conjunctiv se obține, dacă se face abstracție de elementul mobil *să*, numai prin alternanța *-e-* / *-ea-* a radicalului. Situația specială a verbelor *a preceda* și *a succeda* rezidă nu numai în transferarea opoziției menționate asupra variației de radical, ci și în faptul că ele prezintă o omonimie desinențială specifică: indicativ prezent, persoana a III-a singular = conjunctiv prezent, persoana a III-a singular, neasociată însă cu omonimia dintre persoanele I și a II-a singular ale indicativului prezent (vezi (*el*) *precedă*, (*el*) *să preceadă*, dar formele desinențiale distincte: (*eu*) *preced*, (*eu*) *succed* vs (*tu*) *precezi*, (*tu*) *sucezi*) (GALR I 2005: 549 și 555).

Verbul *a continua* combină, în flexiunea de prezent, forme ale tiparului flexionar *a tăia, a mângâia* (indicativ prezent, persoana I singular = indicativ prezent, persoana a II-a singular:

continui) cu forme ale tiparului prototipic (indicativ prezent, persoana a III-a singular și plural ≠ conjunctiv prezent, persoana a III-a singular și plural: *continuuă – (să) continue*); cf. și *a azvârli*: indicativ prezent, persoana a III-a singular = conjunctiv prezent, persoana a III-a singular: *azvârle* ≠ indicativ prezent, persoana a III-a plural: *azvârlă*; indicativ prezent, persoana I singular, formă izolată, neomonimă cu altele din flexiunea prezentului: *azvârlϕ* (GALR I 2005: 563).

Există neregularități care privesc numai radicalul, în timp ce altele își asociază și neregularități ale flectivelor sau ale tipurilor de omonimii. Exceptând verbele *a mânca* și *a usca*, toate celelalte verbe cu radical neregulat prezintă și neregularități de flective sau / și de omonimii. Iată câteva exemple:

- *a lua*: desinența de persoana I singular, indicativ prezent, este identică cu cea de persoana a III-a plural, indicativ prezent, [-*ũ*] (*iau*); omonimia dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent, cu desinența /*ϕ*/ (*ia – să ia*). În registrul popular, această omonimie nu funcționează, date fiind flectivele diferite pentru indicativ și conjunctiv: desinența /*ϕ*/ vs desinența [-*ĩe*] ((*el*) *ia*, dar (*el* / *ei*) *să ieie*).

- *a da*, *a sta*: desinența de persoana I singular, indicativ prezent, este identică cu cea de persoana a III-a plural, indicativ prezent, [-*ũ*] (*dau*, *stau*); desinența de persoana a III-a singular, conjunctiv prezent, este identică cu cea de persoana a III-a plural, conjunctiv prezent, /*ϕ*/ (*să dea*, *să stea*). Formele calchiate în care se cuprinde *a da* (*a preda*, *a reda*, *a se deda*) prezintă și ele neregularitățile desinențiale: persoana I singular, indicativ prezent = persoana a III-a plural, indicativ prezent, [-*ũ*] (*predau*, *mă / se dedau*, *redau*), și persoana a III-a singular, conjunctiv prezent = persoana a III-a plural, conjunctiv prezent, /*ϕ*/ (*să predea*, *să se dedea*, *să redea*). În raport cu verbul de bază, se regularizează însă formele sufixului de imperfect și de perfect simplu (*predam*, *mă dedam*; *predai*, *redam*, *redai*, ultimele numai pentru unul dintre omonime¹).

- *a bea*: desinența de persoana I singular, indicativ prezent, este identică cu cea de persoana a III-a plural, indicativ prezent, [-*ũ*] ((*eu* / *ei*) *beau*); omonimia dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent, cu desinența /*ϕ*/ (*bea – să bea*).

- *a vrea*: omonimia dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent, cu desinența /*ϕ*/ (*vrea – să vrea*).

- *a fi*: desinența de persoana I singular, indicativ prezent, este identică cu cea de persoana a III-a plural, indicativ prezent, /*ϕ*/ ((*eu* / *ei*) *sunt*); desinența de persoana a III-a singular, indicativ prezent, este identică cu cea de persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent, /-*e*/ ((*el*) *este*; (*el* / *ei*) *să fie*).

- La verbul *a ști*, ca la majoritatea celor cu radical vocalic (cu excepția verbului neregulat *a fi*), apare omonimia suplimentară dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent ((*el*) *știe – (el / ei) să știe*).

- Verbele *a umple*, *a azvârli* prezintă omonimia dintre persoana a III-a singular, indicativ prezent, și persoana a III-a singular și plural, conjunctiv prezent ((*el*) *umple*, (*el*) *azvârle – (el / ei) să umple*, (*el / ei*) *să azvârle*)², omonimie nedeterminată fonetic, spre deosebire de cele cu radical vocalic, pentru care această identitate are explicație fonetică ((*el*) *taie – (el / ei) să taie*; (*el*) *știe – (ei / ei) să știe*; vezi *supra*). Trebuie observat că alte verbe cu radicalul terminat în *muta cum liquida* [-*pl*-] (sau în sonantă + lichidă [-*rl*-]) nu cunosc această omonimie, dovadă clară că ea nu este condiționată fonetic (vezi (*el*) *află*, (*el*) *umflă* ≠ (*el / ei*) *să afle*, (*el / ei*) *să umfle*). În cazul lui *a azvârli*, gradul de neregularitate este și mai mare, dată fiind prezența

¹ DOOM₂ 2005: s.v. diferențiază două omonime: *a reda*₁ ‘a da din nou’, cu radical neregulat, vs *a reda*₂ ‘a descrie’, cu radical regulat.

² Verbul *a umple* se distinge printr-o desinență specială, -*u* (vocalic), în contextul omonimiei dintre persoana I singular, indicativ prezent, și persoana a III-a plural, indicativ prezent ((*eu* / *ei*) *umplu*), ceea ce se poate explica fonetic, prin finala de radical *muta cum liquida*.

formelor pentru indicativ prezent, persoana I singular ((*eu*) *azvârl*ϕ) și persoana a III-a plural ((*ei*) *azvârlă*), neomonime cu alte forme ale prezentului (GALR I 2005: 567-569).

Identitatea unor forme verbale poate motiva paradigma defectivă a verbului *a rage*, pentru care nu există participiu (*Animalul *a ras de durere.*), întrucât acesta ar fi ajuns omonim cu cel al verbului *a rade* (*Uraganul a ras totul în cale.*). Utilizarea unei paradigme mixte: *vreau, vrei, vrea; vrând; vrut; vrui* vs *voiam, voiai, voia*, provenind din amestecul verbelor sinonime *a vrea* și *a voi*, își găsește explicația în omonimia formelor lui *a vrea* ((*el*) *vrea* – indicativ prezent și imperfect; cf. enunțul *El încerca să reziste, deși antrenorul *vrea să-l împiedice.*), în flexiunea căruia se atrag, pentru imperfect, formele lui *a voi* (GALR I 2005: 570; Băcilă 2007: 152).

După cum se observă, în cadrul flexiunii verbale se pot identifica situații variate de omonimie morfologică, având, adesea, consecințe semnificative și la nivel sintactic. Româna deține un număr apreciabil de omonimii între formele verbale, implicând cazuri interesante a căror analiză atentă facilitează repartizarea verbelor după diverse criterii și stabilirea implicării acestui fenomen în clasificarea lor în funcție de particularitățile de flexiune. În plus, cercetarea unor asemenea aspecte duce, evident, la îmbogățirea inventarului de omonime morfologice al limbii noastre.

Deși rămâne o problemă de gramatică, omonimia morfologică trebuie studiată în legătură cu semantica sau fonetica, reprezentând un caz tipic de interdependență între compartimentele limbii.

Referințe bibliografice:

- BĂCILĂ, Florina-Maria 2007: *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Timișoara, Editura Excelsior Art.
- LRC. FFM = COTEANU, Ion (coord.) 1985: *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, ediție revizuită și adăugită, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- DOOM₂ = * * * 2005: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic.
- FELECAN, Nicolae 2001: *Dicționar de omonime lexicale și gramaticale*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Vox.
- GALR I = * * * 2005: *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române.
- GUȚU ROMALO, Valeria 2005: *Aspecte ale evoluției limbii române*, București, Editura Humanitas Educațional.
- GUȚU ROMALO, Valeria 1972: *Corectitudine și greșală (Limba română de azi)*, București, Editura Științifică.
- HOARȚĂ LĂZĂRESCU, Luminița 1999: *Sinonimia și omonimia gramaticală în limba română*, Iași, Editura Cermi.
- PANĂ DINDELEGAN, Gabriela 2003: *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Editura Humanitas Educațional.